

Aalt
(1978)

Alles is hier water, het land zelf is water, de bodem is onvast en een mens hoeft maar een schop in de grond te steken, een plag los te wrikken, en hij heeft alweer natte voeten. Het regent al dagen, het moet toch een keer ophouden maar het houdt niet op. Het wilgeneiland is half ondergelopen en het water in de Zwarte Poel staat zo hoog dat het tegen de onderkant van de steiger klotst. Aan die steiger ligt maar één woonboot, een oude platte schuit met een houten opbouw waar het weer in is gaan zitten. Binnen sist een oude petroleumkachel, naast de kachel ligt een hond te snurken, gekras van een paletmes over een schilderdoek, regen tegen de ramen.

De schilder zet met olieverf vegen op een doek, laag over laag, zwart op zwart. Hij drinkt veel koffie, eet nauwelijks en stuurt de hond tweemaal per dag naar buiten zonder zelf mee te lopen. Hij kijkt naar zijn schilderij, het is alsof hij het niet zelf gemaakt heeft, wat is er toch gebeurd met hem? *Ik zal de hemel en aarde doen beven. Ik zal wegvagen...* Ik weet niet of ik het ga redden, zegt hij tegen de hond, ik weet het niet maar ik moet dit doen, snap je? Snap je dat?

De hond knikt.

Nee, natuurlijk niet. De hond knikt helemaal niet, de

hond snurkt, hij is het zelf die knikt, alsof ze even van plaats zijn gewisseld. Hij is de hond en de hond is hem en ze snappen het allebei. In Oud Zweiland zeggen de mensen: van iedereen die hier niet helemaal thuishoort, is die man met die hond wel de vreemdste.

Aan de overzijde van de ronde veenplas, op de Poeldijk, draait de molen overuren om het overtollige water uit de achtergelegen polder weg te pompen. De mensen hier denken dat ze het water beheersen, maar dat is een misvatting, ze kunnen zichzelf niet eens beheersen.

Als de kerkklok vier uur slaat trekt hij zijn jas aan. De ijzerzaag ligt al een paar dagen midden op tafel, als een herinnering aan wat hij moet doen. Hij moet iets doen en nu is het tijd. Het is tien minuten roeien naar het haven-tje, dan vijf minuten lopen naar de kerk, vervolgens kost het hem naar schatting vijf minuten om met een doornatte jas boven in de toren bij het uurwerk te komen. Als dat volgens plan gaat heeft hij twintig minuten om de klus te klaren. Hij heeft berekend dat het in tien kan.

Braaf zijn, zegt hij tegen de hond, en hij stapt van boord, de regen in.

DEEL I

Natan

1992

I

Er staat een jongen op de Poeldijk, hij kijkt uit over de polder. Hij slaat een vlieg van zijn arm, van zijn been, weer van zijn arm en daarna laat hij het maar. Het is zo'n jongen, oud genoeg om zich al verloren te voelen in de wereld en jong genoeg om desondanks te geloven dat hij het middelpunt is. Wie op de Poeldijk staat waant zich vanzelf het middelpunt, het hele land strekt zich voor je uit, de hele zomer ligt aan je voeten. De dagen zijn warm en lang, het is de tijd van klapprozen en fluitenkruid, van de grutto's die boven het weiland cirkelen om hun jongen te bewaken. Hij draait zich om naar het stille water, er dobberen eenden, futen, lelies en geheimen. Hij haalt een opschrijfboekje en een potlood uit zijn achterzak, gaat zitten in het gras en slaat het boekje open op zijn knie. Er zoemt van alles rond zijn hoofd, bijen en hommels zweven van kruid naar kruid. Hij ziet een libelle, weg is-ie alweer, hij blaast een paar muggen voor zijn gezicht weg en schrijft drie regels op.

De rozen klappen

Het kruid fluit

De grutto blaast het liedje uit

Zijn vader heeft hem over de grutto's verteld, zijn vader is een autoriteit op het gebied van grutto's en andere dingen in de polder. Over dat uitblazen is hij niet tevreden, het is kinderachtig en grutto's kunnen niet blazen. De eerste regels vindt hij goed bedacht en hij vindt ook dat wanneer je een gedicht van drie regels hebt er best één de minste mag zijn, alleen mag de minste regel niet te veel aandacht trekken. Hij vraagt zich af of hij naar de overkant van het meer kan zwemmen, het lijkt te doen maar als je eraan bent begonnen valt het vaak tegen.

Zijn ouders hebben een woonark gekocht, die ligt afgemeerd in de Zwarte Poel. Het is leuk om te zeggen: ik woon op een woonboot in de Zwarte Poel. Hij is nog niemand tegengekomen tegen wie hij dat zou kunnen zeggen. Vanaf de dijk kan hij zijn woonboot zien, de eerste in een rijtje van zes. Hij mist zijn fiets, die hebben ze in de opslag gedaan. 'Dat komt wel,' zei zijn vader toen hij ernaar vroeg, wanneer dat komt is onduidelijk, het klonk alsof het vanzelf zou gaan, je kijkt even niet en hup de fiets is er. Je kan hier ook niet echt fietsen, behalve kilometerslang rechtdoor tot je eindelijk in de stad bent.

De rozen klappen

Voor het kruid dat fluit

De grutto zwaait de kievit uit

Dat is een flinke verbetering. Even is hij tevreden en niet eenzaam. Hij wil vanaf de dijk steentjes in het water gooien, hij wil rimpels in het oppervlak maken, maar er zijn geen steentjes. Nieuw riet, fier en friscgroen, verdringt de oude, dorre stengels. Tussen de zuidelijke oever waar

het dorp ligt en de noordoever met de woonarken ligt het wilgeneiland. Een oude woonboot ligt daar scheef in het water tussen het riet.

*De rozen klappen
Het kruid dat fluit
De grutto lacht de koeien uit*

Twijfel, hij weet niet of het gedicht beter is geworden of juist slechter. Hij is die klappende rozen al een beetje zat. En grutto's maken wel een pesterig geluid als ze boven het weiland cirkelen, *grut-to, grut-to*, maar waarom zouden ze de koeien uitlachen? Van zijn aanvankelijke bravoure is weinig over. Schrijven is een verschrikkelijk geklungel met woorden. Woorden zijn niks, ze bestaan niet eens echt, je kan ze zelf verzinnen en dan nóg krijg je ze niet klein want je weet nooit precies wat ze gaan doen. Hij steekt het opschrijfboekje terug in zijn achterzak, trekt aan een stengel fluitenkruid, de wortels verzetten zich, hij maakt zich kwaad en wint het, knarsend komen de wortels uit de grond. Hij zwaait de plant wild om zich heen, weg, ga weg, zegt hij tegen zijn eigen stomme gedicht.

‘Wat doe jij?’

De stem van een meisje. Hij zag haar helemaal niet aankomen en nu staat hij voor gek met z'n geroep en dat slappe fluitenkruid in zijn handen. Hij gooit het achter zich en wrijft zijn handen schoon alsof hij iets heeft begraven.

‘Wat doe jij hiero?’ vraagt ze nogmaals.

‘Hiero?’

Vreemde woorden vindt hij leuk, soms brengen ze hem in de war, misschien moet hij dat zeggen. Misschien moet hij dat juist niet zeggen.

‘Wat is hiero?’ herhaalt hij.

Het meisje kijkt omhoog en trekt haar fijne rimpeltjes in haar voorhoofd. Haar ravenzwarte, steile haar krult vlak boven haar schouders naar buiten. Ze heeft grote donkere ogen die door de oogleden iets Aziatisch hebben. Verder is ze jongensachtig, net zo groot als hij, ouder dan hij, twee jaar of zo, vermoedt hij, hoewel het misschien zijn onzekerheid is die daar spreekt.

‘Hoe bedoel je, “wat is hiero”?’

Ze gaat in het gras zitten, tegen de dijk met haar gezicht naar het water.

‘Eigenlijk is het best een goede vraag,’ zegt ze dan.

Hij denkt dat het de bedoeling is dat hij ook gaat zitten. Hij gaat zitten, niet echt naast haar, maar drie meter verder. Hij heeft niet gedoucht vanmorgen, soms doet hij alsof hij doucht, dan zet hij een stap naar achteren en laat water over zijn voeten en zijn handen lopen. De douche op de woonboot is piepklein en er komt een pisstraaltje uit. Nu heeft hij spijt dat hij niet heeft gedoucht.

‘Gele lis,’ zegt het meisje. Ze wijst naar de rietachtige stengels langs de waterkant waar grote gele bloemen aan zitten. ‘Dat is hiero. Om maar wat te noemen. Mooi hè? Ik vind het mooi. Het bloeit maar kort.’

Ze spreekt snel, de woorden komen scherp en toch zangerig uit haar mond.

‘Ja. Mooi.’

Hij heeft nog nooit van gele lis gehoord, hij moet dat onthouden. Hij wil het opschrijfboekje uit zijn achter-

zak halen, maar hij denkt dat ze dat gek zal vinden, misschien denkt ze dat hij een bekeuring wil uitschrijven. Op de school in de stad, waar hij nu vanaf is, vonden ze zijn boekje belachelijk, ze wilden het steeds afpakken, de meiden uit nieuwsgierigheid en de jongens gewoon om het afpakken zelf. Het is ze een keer gelukt, toen is hij in een nieuw boekje begonnen.

‘Ik ben Marie.’

Ze kijkt hem niet aan, ze kijkt naar het water of naar de gele lis. Marie... er klopt iets niet, misschien liegt ze, het is een te gewone naam voor haar.

‘Nu moet jij zeggen hoe jij heet.’

‘Natan.’

Ze begint te neuriën, en dan te zingen, Na-tan, Na-tan, de eerste lettergreep hoog en de tweede laag, een beetje als een grutto maar dan mooi op toon.

‘Ik word kunstenaar,’ zegt ze. ‘Beeldhouwer.’

‘Ik word dichter.’

Hij flapt het er zomaar uit, vanwege dat ‘beeldhouwer’, wat nog vreemder en mooier is dan dichter.

Ze kijkt hem nog steeds niet aan, terwijl hij wel steeds kijkt. Haar neus is wonderlijk klein, haar kin rond, ze heeft smalle lippen. Ze neuriet gewoon door, het lijkt alsof het riet meewuift met haar gezang.

‘Je moet op school zitten,’ zegt ze dan. ‘Waarom zit je niet op school?’

‘Wij zijn net verhuisd, en het is al bijna vakantie.’

‘Ja, nou en?’

‘Ik ga na de zomer naar een andere school. Die laatste weken hoef ik niet meer naar m’n oude school van m’n moeder.’

‘O, leuke moeder.’

‘En jij dan?’ vraagt hij, losjes geworden door Maries vrijmoedigheid.

‘Ik hoef niet naar school van mezelf.’

Ze is hem in alles de baas, maar hij heeft nog een troef.

‘Ik woon op een woonboot.’

Hij wappert met zijn arm richting de poel, alsof het hele meer zijn woning is.

‘O, lachen. Op die boot?’

Ze wijst naar het wilgeneiland, naar de oude scheve boot.

‘Nee, die niet, daar, meer deze kant op zeg maar, het is de eerste van het rijtje.’

‘O, De Locomotief.’

Ze staat op, gaat op haar knieën voor hem zitten, ze lacht, ze heeft kleine witte tanden. Ook haar handen zijn klein, ze houdt ze omhoog en strekt haar wijsvingers. Hij moet nu blijkbaar extra goed opletten.

‘Luister Natan de Dichter. Ik ga je een geheim verklappen! Twee geheimen. Over hiero.’

Ze laat haar armen zakken, kijkt schichtig om zich heen, het kan toneelspel zijn. Hij hoopt van niet. Dan ziet hij iemand op de steiger van een woonboot lopen, zij ziet het ook, het is de boot naast die van Natan.

‘Kijk! Je buurman. Ken je je buurman al?’

Natan schudt zijn hoofd. Ze zwaait in de richting van de man, die kijkt niet, hij is bezig met een kano die aan zijn woonboot vastligt.

‘Jezus!’ roept ze over het water, en nog een keer. ‘Zo heet hij,’ zegt ze tegen Natan. ‘Jij woont naast Jezus.’

Natan is haar grappen een beetje zat, hij wil dat ze